

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ดังนั้นประเทศไทยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประเทศพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน นอกจากนี้การศึกษายังเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตคน สังคม ให้มีคุณภาพ เจริญอกงามซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เข้ามารับผิดชอบและสถาบันที่มีความสำคัญทางการศึกษาสถาบันหนึ่งก็คือสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 39) ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องหาวิธีจัดการกระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนา นักเรียนทุกด้าน นอกจากการจัดหลักสูตรพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ก็เป็นสิ่งสำคัญ ประการหนึ่งในการพัฒนา ในสภาพของสังคมยุคการสื่อสาร ไร้พรมแดน ต้องยอมรับว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากในการดำเนินชีวิต การสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อความเจริญรุ่งเรืองแล้ว ยังมีผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการแข่งขันกันในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งปัญหายาเสพติดที่รุนแรง ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียด ความทุกข์ ความวิตกกังวล มีการปรับตัวไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น ซึ่งจัดเป็นวัยวิกฤติ เนื่องจากเป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูง วุฒิภาวะทางอารมณ์ไม่สมบูรณ์ มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคม ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหา เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและเกิดความสับสนในการปฏิบัติตนต่อเพื่อนจึงมีพฤติกรรม และการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เป็นต้นว่า แต่งกายผิดระเบียบ กระด้างกระเดื่อง ไม่มีสัมมาคารวะ เหม่อลอย เก็บตัว เชื่องซึม พุดจาก้าวร้าวไม่สุภาพ โต้เถียง เลียงดั่ง เอะอะ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการป้องกัน และแก้ไขอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงในอนาคตได้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2552 : 5)

การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน เพราะเป็นการดำเนินงาน

ที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิตได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด สามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ นักเรียนทุกคน ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา อย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กร ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากเป็น การดำเนินงานที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพและมีหลักฐาน การทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินงานและ บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครู ทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคมเป็นระบบที่มีกระบวนการ ที่ชัดเจน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนา นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน การดำเนินงาน เพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจนและส่งผล ให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทยโดยต้องเน้น ด้านประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยทั่วหน้ากัน ทั้งนี้เพราะประชากรของแต่ละประเทศนั้นได้ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรใด ๆ เป็นปัจจัยที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาในทุกด้าน ประเทศไทยใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่พร้อมไปด้วยศักยภาพทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญาแล้ว เป็นผลทำให้ประชากรประเทศนั้นได้รับความสุข ความสำเร็จในชีวิตโดยทั่วหน้ากัน (สำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ. 2550 : 17)

สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง ได้จัดทำ และดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามนโยบายของกรมสุขภาพจิต เพื่อการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมายังขาดประสิทธิภาพ ความเข้มแข็ง และยังขาดความร่วมมือจากเครือข่าย ที่จริงจัง เห็นได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ครอบครัวนักเรียนจำนวนมากหย่าร้าง ครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเรียน หลายคนมาจากต่างจังหวัดและพักอาศัยอยู่กับญาติ นักเรียนหลายคนมีความเสี่ยงในเรื่อง ยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมในการเล่นเกมส์และการพนัน เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2551 : 21) ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้อง อาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ครูที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ ผู้บริหาร คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เครือข่าย ที่เข้ามามีส่วนร่วมในระบบ

ดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่มีความเข้มแข็งและปัญหาของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังพบว่า ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการที่เป็นสาเหตุให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการไปได้ไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูไม่มีทักษะ หรือการให้คำแนะนำกับนักเรียน นักเรียนไม่เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร (กรมสุขภาพจิต. 2554 : 130) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดนโยบายแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้ 1) พัฒนาเครือข่ายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงความสามัคคีกัน สันติวิธีและวิถีประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 2) ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว เครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครอง และระบบส่งเสริมความประพฤตินักเรียนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน รวมทั้งส่งเสริมงานอาชีพและการมีงานทำแก่นักเรียนระหว่างปิดภาคเรียน 3) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งเพื่อรองรับการจัดการศึกษาฟรี 15 ปี (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2551 : 1)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรี และระยอง เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง จำแนกตามสถานภาพ และขนาดของสถานศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง รวมทั้งนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการบริหาร เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง ปีการศึกษา 2560 จำนวน 888 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 53 คน และครูผู้สอน จำนวน 835 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง ปีการศึกษา 2560 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607 - 610) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 53 คน โดยใช้ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนน้อย และครูผู้สอน จำนวน 264 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น แบ่งเป็นดังนี้

2.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครูผู้สอน

2.1.2 ขนาดของสถานศึกษา จำแนกเป็น

- 1) ขนาดเล็ก
- 2) ขนาดกลาง
- 3) ขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง ประกอบด้วย

2.2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.2.2 การคัดกรองนักเรียน

2.2.3 การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน

2.2.4 การป้องกันและการแก้ปัญหา

2.2.5 การส่งต่อ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนและมีการปรับปรุงข้อมูลนักเรียนรายบุคคลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ มีการวิเคราะห์ สรุปผล และนำข้อมูลไปใช้พัฒนาส่งเสริมนักเรียนให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การจัดกลุ่มนักเรียนตามตัวชี้วัดของเกณฑ์ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดกรองนักเรียนและพิจารณาข้อมูลนักเรียนจากบุคลากรหลายฝ่าย รวมถึงแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบตัวชี้วัดของเกณฑ์จากสถานศึกษา และมีการรายงานผลการคัดกรองนักเรียนไปยังฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งนี้จะมีการเก็บผลการคัดกรองของนักเรียนเป็นความลับ

3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา เพื่อให้มีความภูมิใจในตนเอง โดยมีการยกย่อง ชมเชย ให้รางวัลนักเรียนที่สร้างชื่อเสียงให้กับสถานศึกษาและมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนทุกภาคเรียน

4. การป้องกันและการแก้ปัญหา หมายถึง การติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่อง อย่างเท่าเทียมและมีการติดตาม ชี้แนะนักเรียนให้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนในการแก้ปัญหานักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยเก็บรักษาข้อมูลของนักเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือแก้ไขเป็นความลับ

5. การส่งต่อ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการกับกลุ่มนักเรียนกลุ่มที่มีปัญหารุนแรงที่ครูไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง โดยการประสานงานกับผู้ปกครองและมีการประสานงานทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา อย่างต่อเนื่องซึ่งจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง

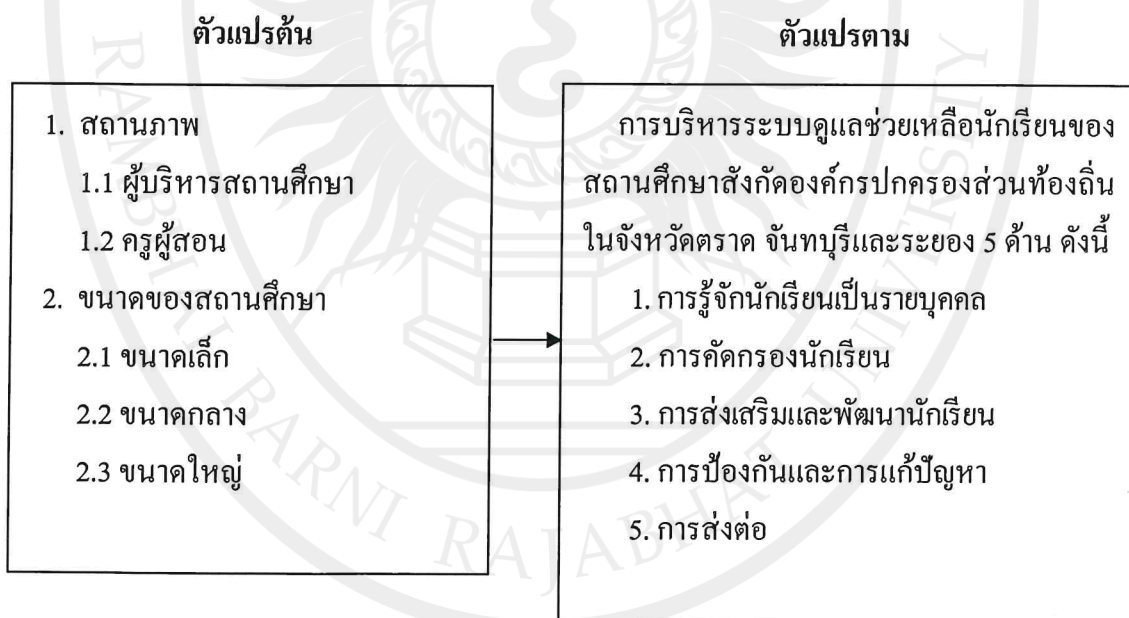
ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การแบ่งขนาดของสถานศึกษา โดยใช้จำนวนนักเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ขนาด คือ

1. ขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน
2. ขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 121 - 300 คน
3. ขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จัดการศึกษาในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามการดำเนินงานของกรมสุขภาพจิต (2554 : 131) ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตราด จันทบุรีและระยอง จำแนกตามสถานภาพ แตกต่างกัน
2. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตราด จันทบุรี และระยอง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน